

HE hankintalaiksi (HE 108/2016vp) eräitä keskeisiä seikkoja

Työ- ja elinkeinoministeriö
Hallitusneuvos Elise Pekkala

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Pääperiaatteita

- **Hankintalainsäädäntö edellyttää, että viranomaiset ja muut hankintayksiköt kilpailuttavat hankintansa ilmoittamalla niistä avoimesti. Hankinnan ehdot eivät saa olla syrjiviä.**
- **Suomen hankintalainsäädäntö perustuu lähes kokonaan EU:n julkisia hankintoja koskeviin direktiiveihin.**
- **Kansallisia seikkoja mm. kansalliset kynnysarvot, ulosmyynti markkinoille**
- **Nykyiset hankintalait ovat vuodelta 2007. Lain säännökset ovat monelta osin yleisiä – oikeuskäytännön tulkinnoilla suuri merkitys**
- **Direktiivit voimaan 4/2016 mennessä**

Hallituksen esityksen keskeiset tavoitteet

Yksinkertaistaminen ja joustavoittaminen

- mm. sisältöä koskevien *neuvottelujen* käyminen helpompaa, mahdollisuus korjata pieniä tarjouksen puutteita, kevyemmät kansalliset menettelyt ja kynnysarvojen nostaminen, uudet sähköiset hankintatavat

Ympäristö- ja sosiaaliset näkökohdat

- hankintoja voidaan helpommin *varata* vammaisia työllistäville, elinkaarikustannukset voidaan huomioida, korostetaan työolojen ja työllistämisen huomioimista sekä laatua erityisesti sote-hankinnoissa

Pk-yritysten aseman parantaminen

- hankintojen jakamiseen vahva paine, vain voittajalta pyydetään todistukset soveltuvuudesta;

Korruption ehkäiseminen

- toimittaja suljetaan pois tarjouskilpailusta, jos tämä on yrittänyt vaikuttaa asiattomasti hankkijaan tai on rikkonut ympäristö-, työ- tai sosiaalisuuden sääntöjä tai syylistynyt muiden lakien rikkomiseen

Valvonta

- Kilpailu- ja kuluttajavirastolle tehtävä valvoa lain noudattamista

Uudet kansalliset kynnyksarvot

Tavara- ja palveluhankinnat	30 000 e => 60 000 e
Sote-palveluhankinnat	100 000 e => 400 000 e
Muut erityiset palveluhankinnat	100 000 e => 300 000 e

Käyttöoikeussopimukset (palvelut)	30 000 e => 500 000 e
Käyttöoikeusurakat	150 000 e => 500 000 e

Rakennusurakat (150 000 e) ja eräät työvoimakoulutuspalvelut (100 000 e) jäisivät ennalleen

Sidosyksikkömyynti markkinoille

”Hankintalakia ei sovelleta, kun hankintayksikkö hankkii siitä muodollisesti erilliseltä ja päätöksenteon kannalta itsenäiseltä yksiköltä tavaroita, palveluja tai urakoita, jos hankintayksikkö *valvoo* yksikköä samalla tavoin kuin se valvoisi omia yksiköitään ja jos yksikkö harjoittaa liiketoimintaansa muihin kuin siihen *määräysvaltaa käyttäviin hankintayksiköihin*”.

Kilpailuneutraliteetti pyritään huomioimaan: hankintayksikön tytäryhtiön tms. tulisi tuottaa palveluja ensisijaisesti vain omistajilleen, ei kilpailla markkinoilla yritysten kanssa.

Sidosyksikkö (ns. in house –toimija) saisi myydä palveluja myös markkinoille ilman erillisen kaupallisen yhtiön perustamista

Pääsääntönä aina, jos

- myynti on alle 500 000 e ja alle 5 % liikevaihdosta

Tai jos riittävää kaupallista tarjontaa ei ole (markkinapuute),

- 10 % liikevaihdosta

Markkinapuute ja siirtymäajat

Markkinapuutetilanne:

Sidosyksikön ulosmyyntiprosentti voi olla 10 %, jos hankintayksikön määräysvallassa olevan yksikön (tytäryhtiön) liiketoimintaa vastaavaa markkinaehtoista palvelua ei ole.

Markkinapuute voidaan osoittaa julkaisemalla suunnitellusta ulosmyynnistä avoimuusilmoitus HILMAssa. Ellei ilmoitukseen saada 14 vrk kuluessa vastauksia, niin ilmoituksen mukainen 10 % myynti on mahdollista 3 vuoden ajan.

Lisäpoikkeus: 5 % pääsääntöä ei sovelleta silloin, kun ulosmyynnin arvo on sopimuksen tekemistä edeltävien kolmen vuoden ajalta keskimäärin alle 100 000 euroa vuodessa.

Siirtymäajat: nykylain mukainen 10 % mahdollinen kaikilla 1.1.2019 saakka, SOTE 1.1.2022 saakka.

Uudet % -rajat soveltuisivat vasta siirtymäajan jälkeen tehtäviin uusiin ulosmyynti-sopimuksiin.

Miksi ulosmyyntiä rajoitetaan?

- **Hallitusohjelma:** *"Markkinoiden toimintaa, vapaata kilpailua ja pk-yritysten osallistumismahdollisuuksia hankintaprosesseihin edistetään uudistamalla keskeistä lainsäädäntöä ja purkamalla kilpailua estävää toimialakohtaista sääntelyä."*
- Kilpailuneutraliteettiongelma (ristiinsubventio, veroetu) suhteessa yritysten vastaavaan toimintaan. Pk-yrityksen näkökulmasta pienikin ulosmyynti voi viedä siltä markkinat (esimerkiksi ravintolapalvelut).
- Ulosmyynti voi olla samalla kiellettyä valtiontukea (arvioidaan tapauksittain). Komissio edellyttänyt esim. yli 3 % ulosmyynnistä erillistä kirjanpitoa.
- Vaihtoehtona yhtiöittää erikseen kaupallinen ulosmyynti. Erillinen kaupallinen yhtiö ei ole hankintayksikkö ja se voi kasvattaa liiketoimintaansa laajemmaksi kuin mitä sidosyksikön liiketoiminta on.
- YM:n jätehuolto-työryhmä selvittää asiaa: siirtymäaika 1.1.2019 saakka, vaihtoehtoisia malleja ja erityyppisen ulosmyynnin volyyimejä kartoitetaan.

PK-yritysten asema ja joustoa menettelyihin

PK-yritysten aseman parantaminen:

- Suositus: Tulisi sallia osatarjousten tekeminen tai pienemmät hankintaerät. Ellei sallita tai jaeta pienemmäksi, hankintayksikön perusteltava miksi ei. Hankinnan muutkin ehdot oltava kohtuullisia hankinnan luonteeseen nähden
- Liikevaihtovaatimus enintään 2 x hankinnan arvo
- Vain voittaneelta tarjoajalta vaaditaan kaikki kirjalliset selvitykset, tarjouskilpailuvaiheessa riittää oma vakuutus vaatimusten täyttymisestä.

Suosittelaa:

- Suositeltavaa kartoittaa etukäteen markkinoiden tarjontamahdollisuuksia. Myös esim. palveluiden käyttäjien ja asiakkaiden tarpeita kuultava.
- Neuvottelumenettelyn käyttö nyt hyvin laajasti mahdollista (voidaan neuvotella esim. osatarjousvaihtoehtoista)
- Innovaatiokumppanuus: mahdollista valita yksi tai useampi pitkäaikainen ”tuotekehityskumppani”, jolta tehdään aikanaan suora hankinta.
- Sähköisten menettelyjen käyttö suositeltavaa

Organisoidaan pk-yrityksille erillinen neuvonta

SOTE-hankinnat

SOTE-palvelut lueteltu tarkasti direktiivissä (direktiivin artikla 74 ja tarkennetut VPV-koodit).

- Myös vammaisten palvelut on lueteltu direktiivin mukaan kilpailutettavina palveluina.
- Kevyet hankintamenettelyt (vain ilmoitusvelvollisuus ja velvoite noudattaa syrjimättömiä menettelyjä)

LAATU huomioitu:

- Hankkijan on otettava huomioon kyseistä sosiaali- ja terveystalvelua koskeva **muu lainsäädäntö** (esimerkiksi sosiaalihuoltolaki, vammaistalvelulaki);
- Talvelun käyttäjien yksilöllisten ja pitkäaikaisten sekä toistuvien hoito- tai sosiaali palvelujen turvaamiseksi hankintayksikön on otettava huomioon käyttäjien erityistarpeet ja kuuleminen, siten kuin asiasta muualla lainsäädännössä säädetään;
- Hankintayksikön olisi pyrittävä ottamaan huomioon palvelujen laatuun, jatkuvuuteen, esteettömyyteen, kohtuuhintaisuuteen, saatavuuteen ja kattavuuteen, eri käyttäjäryhmien erityistarpeisiin liittyvät, käyttäjien osallistumiseen ja vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen sekä innovointiin liittyvät tekijät

Laatuvelvoite kirjattuna pykälissä ja perusteluissa

Pitkäkestoisia hoito- ja asiakassuhteita koskevissa sosiaali- ja terveystaloudellissa hankintayksikön on pyrittävä määrittämään sopimusten kesto ja muut ehdot siten, että sopimuksista ei muodostu kohtuuttomia tai epätarkoituksenmukaisia seurauksia asiakkaille.

- Huomioitava esim. muistisairaiden vanhusten, mielenterveyskuntoutujien tai vammaisten henkilöiden taikka lastensuojeluun liittyvien palvelujen kilpailutuksessa

Mahdollista JO NYT:

- esim. kilpailutus ”eliniäksi” samaan palvelutaloon tai puitekilpailutus, jossa asiakas valitsee itse lisäpalvelun tai käyttöönsä tulevan tuotteen useista vaihtoehtoista.
- henkilökohtaisista syistä johtuvat suoramarkkinat edelleen mahdollisia.

Sote-laadunvalvonnan keinot

SOTE-laadunvalvontaa ei voi käytännössä toteuttaa hankintalain keinoin.

Valitusoikeus hankintalain nojalla koskee lähinnä vain *kilpailuttamismenettelyä*: valituksen voivat tehdä vain tarjouskilpailuun osallistuvat tarjoajat ja vain direktiivin tarkoittamasta hankintamenettelystä (onko asetettu ehto tarjoajia syrjivä, vertailu tehty oikein tms.)

Lyhyt valitusaika: Hankintavalitus mahdollinen vain hankintasopimuksen tekemisestä, ei voi valittaa sopimuskauden aikaisista toimittajan virheistä. Markkinaoikeuden tehtävänä ei ole valvoa esim. sote-palvelujen riittävyttä yksittäisen asiakkaan kohdalla.

Asiakkailla on valitusmahdollisuus kyseistä palvelua säätelevien *muiden lakien nojalla*, myös kantelumahdollisuus eduskunnan oikeusasiamiehelle

Eräät EU-maat: Sote-palvelutuotantoa ei kilpailuteta, vaan järjestelyt perustuvat viranomaisen myöntämiin, avoimesti haettaviin toimilupiin tai palveluseteli-tyyppisiin järjestelyihin, jotka eivät ole hankintaa. (Vrt. Suomen tuleva valinnanvapausmalli).

Kiitos!